

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Λατινική Νομισματική Ένωση

Σπύρος Κρανάκης

Ερευνητική Εργασία Νο. 64

Ερευνητική Εργασία Νο. 64.

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΣΠΥΡΟΣ ΚΡΑΝΑΚΗΣ

Αναλυτής ΚΕΔΙΣΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος, Πρόεδρος

Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος, Αντιπρόεδρος & Δ/ντης Ερευνών

Βασίλης Παπαγεωργίου, Γενικός Γραμματέας

Αργέττα Μαλιχουτσάκη, Οικονομική Διαχειρίστρια

Ευάγγελος Διπλάρας, Μέλος

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος

Αναστασία Τιμπίδη, Μέλος

© 2021 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

26^η Φεβρουαρίου, 2021.

Συγγραφέας: Σπυρίδων – Νικόλαος Κρανάκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επονομαζόμενη «Λατινική Νομισματική Ένωση» ιδρύθηκε το 1865, ως διακρατική πρωτοβουλία με πρωτοκαθεδρία της 2^{ης} Γαλλικής Αυτοκρατορίας (1852-1870), κυρίαρχου εκφραστή της πρακτικής του διμεταλλισμού και αντιπαρατιθέμενη στο νομισματικό σύστημα του κανόνα χρυσού.

Αποσκοπούσε στην εναρμόνιση νομισματικών προδιαγραφών μεταξύ ευρωπαϊκών κρατών με κοινή νομισματική τους βάση κέρματα.

Η εργασία πραγματεύεται αφενός το ιστορικό πλαίσιο που οδήγησε στην ίδρυση της, με συνοπτική αναφορά στην διεύρυνση της, αφετέρου πραγματεύεται τους σκοπούς ίδρυσης και την λειτουργία της Ένωσης.

Τέλος εξετάζεται η ιδιαίτερη περίπτωση της Ελλάδας, του 5^{ου} μέλους της Ένωσης και ορισμένοι εξωγενείς παράγοντες, που οδήγησαν την Ένωση σε τροχιά παρακμής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προτού αναλυθεί η Ένωση, ας αναφερθούμε σε μια σημαντική ιδιαιτερότητα των διεθνών οικονομικών σχέσεων του 19^{ου} αιώνα· δεν υπήρχαν συναλλαγματικές ισοτιμίες με την σημερινή έννοια του όρου. Οι αξίες εθνικών νομισμάτων καθορίζονταν από τις αναλογίες σε πολύτιμο μέταλλο σε σχέση με των άλλων κρατών, ασήμι και χρυσό.

Τα προαναφερθέντα καθιερώθηκαν ως τα πιο περιζήτητα για κοπή νομισμάτων στον Δυτικό κόσμο, από την στιγμή που τα πρώτα μεταλλικά νομίσματα του δυτικού κόσμου κόπηκαν στην Λυδία, ένα αρχαίο βασίλειο της Μικράς Ασίας, τον 6^ο αιώνα προ Χριστού, κατασκευασμένα από ήλεκτρο, ένα φυσικό κράμα αργύρου και χρυσού.¹

Η συγκριτική αξία των δύο μετάλλων εξαρτιόταν από ποικίλους παράγοντες, όπως τα φυσικά αποθέματα. Ωστόσο ο πιο σημαντικός παράγοντας που μετέβαλε την ισορροπία υπέρ του χρυσού ήταν δύο χημικές ιδιαιτερότητές του· είναι το μέταλλο με την μεγαλύτερη αντοχή στην οξείδωση και από τα πιο ελαστικά, καθιστώντας τον έτσι το πιο περιζήτητο μέταλλο για κοπή νομισμάτων.

¹ Davies, G. (2002). *A History of Money from Ancient Times to the Present Day*. Cardiff, University of Wales Press. Σελίδες 61-65.

Σε κάθε περίπτωση, ο άργυρος παρέμενε περιζήτητος διότι ήταν πιο προσβάσιμος στα συχνά καταχρεωμένα αγροτικά και μικροαστικά στρώματα από τον χρυσό. Πάντως η αξία και των δύο μετάλλων τονώθηκε ιδιαίτερα με τις εισροές πολύτιμων μετάλλων του Νέου Κόσμου που ανέτρεψαν τις νομισματικές ισορροπίες της Ευρώπης του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα· ιδιαίτερα δε, η ανακάλυψη τιτάνιων κοιτασμάτων ασημιού κοντά στο Ποτοσί της Βολιβίας μετέβαλλε σημαντικά την ισορροπία υπέρ του.²

Στα κράτη της Ευρώπης και τις ΗΠΑ κατά τον 19^ο αιώνα υπήρχε διάσταση απόψεων ως προς το αν έπρεπε να στηρίξουν χρήμα βάσει των αποθεμάτων τους σε ένα μόνο μέταλλο ή να κόβουν νόμισμα βάσει «διπλού στάνταρ» με σταθερή ισοτιμία χρυσών νομισμάτων έναντι αργυρών.

Στις Η.Π.Α χαρακτηριστικά, εμφανιζόταν αντιπαράθεση μεταξύ «διμεταλλιστών» και «μονομεταλλιστών», που επεδίωκαν να στηριχθεί το νομισματικό σύστημα αποκλειστικά στον χρυσό. Η νομοθετική πράξη του 1873 που έληξε το καθεστώς διμεταλλισμού αναφέρθηκε χαρακτηριστικά από τον μονεταριστή οικονομολόγο Milton Friedman ως το «Έγκλημα του 1873», ως «το μεγαλύτερο νομοθετικό έγκλημα και την πιο

² Μπρεγιάννη, Α. «Νόμισμα και Νομισματικές Κρίσεις στην Ελλάδα. Από τον Καποδίστρια στον Όθωνα 1828-1866», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. Σελίδα 166.

σοκαριστική συνωμοσία κατά της ευημερίας του λαού των ΗΠΑ», εκτός άλλων.³

Το μονομεταλλικό σύστημα βασίστηκε στην περίφημη υιοθέτηση ενός «golden standard» από την Βρετανία με την Πράξη του Λίβερπουλ, το 1816, που απλά κωδικοποιούσε υπάρχον έθιμο μεγάλης ανατίμησης του χρυσού έναντι του αργύρου⁴ και βάσει του οποίου η τύπωση χάρτινου χρήματος στηριζόταν στα υπάρχοντα αποθέματα σε χρυσό με αποκλειστική εκδοτική αρμοδιότητα της κεντρικής τράπεζας και παράπλευρη απαγόρευση κυκλοφορίας αργυρών νομισμάτων.

Αντιτιθέμενο σύστημα ήταν αυτό του διμεταλλισμού, καθιερωμένο με εισαγωγή του Γαλλικού διμεταλλικού συστήματος επί Ναπολέοντα (με νόμο του 1803), το οποίο εξασφάλιζε ταυτόχρονη κυκλοφορία τόσο χρυσών όσο και αργυρών νομισμάτων, με ανταλλακτική αξία 15,5 αργυρά φράγκα προς 1 χρυσό.⁵ Τα νομίσματα με την σειρά τους χωρίζονταν σε υποκατηγορίες βάσει δεκαδικού συστήματος, με ονομαστική αξία 5, 10, 20, 40, 50 και 100 φράγκων.

Στην τελευταία αυτή θεωρία βασίστηκε η λειτουργία, και οι στόχοι ίδρυσης της ΔΝΕ, όπως θα αναλυθεί στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

³ Friedman, M. (1990). *The Crime of 1873*, The Journal of Political Economy, vol.98, p. 1159-1194.

⁴ Redish, A. (1990). *The Evolution of the Gold Standard in England*, vol. 50, p. 789-805.

⁵ Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδες 1-3.

ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ

Με βασικά κίνητρα τόσο την γεωγραφική τους εγγύτητα, όσο και τις στενές εμπορικές σχέσεις, η Γαλλία, η Ιταλία, το Βέλγιο και η Ελβετία υπογράφουν, στις 23 Δεκεμβρίου στο Παρίσι, την Νομισματική Σύμβαση του 1865 για σχηματισμό μιας νομισματικής ένωσης βασισμένης στο φράνκο. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 1866.⁶ Ήταν ενεργή για 15 χρόνια, μετά την λήξη της οποίας ανανεωνόταν για άλλα 15 χρόνια.⁷

Στα παραπάνω κράτη συμπεριλαμβάνονταν τα Παπικά Κράτη, καθώς και η Αλγερία, η οποία μετά την κατάκτησή της από τους Γάλλους το 1830, απέκτησε καθεστώς «μητροπολιτικού εδάφους», παρά αποικίας.⁸

Ο όρος «Λατινική Νομισματική Ένωση» επινοήθηκε από τον βρετανικό τύπο της εποχής, με την λογική ότι θα περιοριζόταν στις ιδρυτικές χώρες, οι οποίες είτε είχαν ως μία ή περισσότερες από τις επίσημες γλώσσες τους μια λατινογενή (Βέλγιο και Ελβετία) είτε μια κυρίαρχη

⁶ Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδα 42.

⁷ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, *The Journal of Political Economy*, vol.30, σελίδα 103.

⁸ Χατζηβασιλείου, Ε. (2001). *Εισαγωγή στην Ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*. Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη. Σελίδες 367-368.

λατινογενή γλώσσα (Γαλλία και Ιταλία). Δηλαδή, ήταν ειρωνικός όρος, που υπονοούσε ότι το εγχείρημα θα αποτύγχανε να επεκταθεί και να γίνει ένα πανευρωπαϊκό ή και παγκόσμιο νομισματικό σύστημα.⁹

Εντούτοις, στις διαπραγματεύσεις συμμετείχε και η Βρετανία, η οποία αποχώρησε όμως από την συζήτηση, καθότι κλήθηκε να μειώσει την αναλογία πολύτιμου μετάλλου στην χρυσή στερλίνα και να υιοθετήσει δεκαδικό σύστημα.¹⁰

Μέσω ρήτρας στην ιδρυτική σύμβαση, κράτος που ασπαζόταν τις οριζόμενες προδιαγραφές μπορούσε να προσχωρήσει στην Ένωση, όπως και έγινε με την Ελλάδα η οποία το 1867 προσχωρεί και γίνεται το 5^ο επίσημο μέλος της ΛΝΕ, υπό τον όρο οι δραχμές να κοπούν στην Γαλλία ως εγγύηση της αξιοπιστίας της.¹¹ Επιπλέον, πολλά κράτη συνδέθηκαν έμμεσα (δίχως να προσχωρήσουν), με αποτέλεσμα 61 κράτη να συμμετέχουν στην ΛΝΕ.

Η Ισπανία και η Ρουμανία επιχείρησαν το ίδιο, αλλά οι διαπραγματεύσεις ναυάγησαν και αρκέστηκαν στο να υιοθετήσουν τις προδιαγραφές της Ένωσης για τα εθνικά τους νομίσματα· η μεν Ισπανία το πέτυχε μετά το 1870,

⁹ Einaudi, L. (2000). *From the franc to the 'Europe': the attempted transformation of the Latin Monetary Union into a European Monetary Union, 1865-1873*, Oxford, Blackwell Publishers. Σελίδα 284.

¹⁰ A Point of View: *Making friends the shared currency way*, BBC

¹¹ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, The Journal of Political Economy, vol.30, σελίδα 105.

η δε Ρουμανία (μετά την έγκριση νομοσχεδίου του 1867) υιοθετεί το νομισματικό καθεστώς την Πρωτοχρονιά του 1868. Άλλες έμμεσες συνδέσεις περιλαμβάνουν λατινοαμερικάνικες χώρες, όπως το Περού (ήδη από το 1863 υιοθέτησε το στάνταρ του φράγκου), την Βενεζουέλα και την Κολομβία (το 1871) και διάφορες μεσαίες και μικρές ευρωπαϊκές δυνάμεις.¹²

Η πιο ιδιάζουσα περίπτωση ωστόσο είναι της Αυστροουγγαρίας, που θα αναλυθεί στο κεφάλαιο για την κρίση της Ένωσης.

Η Ένωση μπορεί να θεωρηθεί ως ένας πρόδρομος των εγχειρημάτων οικονομικής και κατ' επέκταση, πολιτικής ολοκλήρωσης του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα, τόσο σε θεωρητικό (λ.χ. το Σχέδιο Μπριάν, που προτάθηκε το 1929 από τον Γάλλο πρωθυπουργό Αριστείδη Μπριάν στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών¹³), όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο.

Παρά ταύτα, η ΛΝΕ διαφοροποιείται τόσο από τα οράματα του 20^{ου} αιώνα για μία ομοσπονδιακή Ευρώπη, όσο και από τις πρωτοβουλίες στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Δεν αποσκοπούσε σε μεταγενέστερη οικονομική ή πολιτική ολοκλήρωση: προσομοιάζει περισσότερο σε μια

¹² Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδες 83- 84.

¹³ Χατζηβασιλείου, Ε. (2001). *Εισαγωγή στην Ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*. Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη. Σελίδες 436-437.

προτιμησιακή εμπορική συμφωνία¹⁴, όπως θα διαπιστώσουμε παρακάτω σε μια ανάλυση των στόχων και της λειτουργίας της Ένωσης.

ΣΤΟΧΟΙ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Οι επιδιωκόμενοι στόχοι διαχωρίζονται σε πολιτικούς και αμιγώς οικονομικούς.

Σε μεγάλο βαθμό η ΛΝΕ εξυπηρετούσε πολιτικά συμφέροντα της Γαλλίας· την αξιοποίησε ως όχημα σταθεροποίησης και αποκατάστασης του δεκαδικού συστήματος που είχε εισαχθεί το 1803, ως ανάγκης αντιμετώπισης ανισορροπίας που είχε δημιουργηθεί από τον Ναπολέοντα Γ', με σκοπό την επιβολή και επιβίωση του διμεταλλισμού έναντι του χρυσού κανόνα (που κέρδιζε έδαφος τα μέσα του 19^{ου} αιώνα) και τη διατήρηση του νομισματικού status quo της Γαλλίας.¹⁵

Σε αντίθεση με την Γαλλία, που ήταν Μεγάλη Δύναμη, τα άλλα τέσσερα κράτη είχαν σοβαρότατα εσωτερικά

¹⁴ Παπάζογλου, Χ. (2014). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική*, Αθήνα, Εκδόσεις Τσότρα.

¹⁵ Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδες 1-14.

προβλήματα και μικρή ουσιαστική απήχηση στην διεθνή σκηνή.¹⁶

Η Ελβετία μετατράπηκε από χαλαρή συνομοσπονδία καντονιών μετά από εθνικές αναταράξεις σε ομοσπονδία το 1848. Το Βέλγιο απέκτησε πλήρη ανεξαρτησία από την Ολλανδία μόλις το 1839, ενώ η Ιταλία πάσχιζε για την ενοποίηση των Ιταλικών κρατών και τον αλυτρωτισμό των κατεχόμενων από τους Αψβούργους εδαφών με έντονο ιταλικό στοιχείο· μέχρι την ενοποίηση της Ιταλίας, το 1871, το τότε Ιταλικό κράτος ήταν γνωστό ως Βασίλειο της Σαρδηνίας.

Μέσω στενότερων δεσμών με την γειτονική Γαλλία, επεδίωκαν να ενισχύσουν την οικονομική θέση τους, αλλά και να εξασφαλίσουν την Γαλλία ως συμμαχικό εταίρο για την επιβίωσή τους.

Πρωταρχικός οικονομικός στόχος ήταν η διασφάλιση απόλυτης ομοιογένειας των εθνικών νομισμάτων και επομένως της θεσμικής κατοχύρωσης της αξίας τους. Μέσω της υιοθέτησης των προδιαγραφών του φράγκου και του γαλλικού δεκαδικού συστήματος, κράτη με φτωγά δημόσια οικονομικά, επεδίωκαν να σταθεροποιήσουν την νομισματική πολιτική τους και να δημιουργήσουν σύγχρονα και αξιόπιστα εθνικά νομίσματα.

¹⁶ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, The Journal of Political Economy, vol.30, σελίδα 97.

Πάνω από όλα, ήθελαν πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές, ενίσχυση πιστοληπτικής ικανότητας για επιτυχημένες διαχειρίσεις δημοσίων χρεών και να αναδειχθούν ως ανεπτυγμένα κράτη της Ευρώπης.

Τέλος, επεδίωκαν να διευκολύνουν το εξωτερικό τους εμπόριο και τις μεταφορές, μειώνοντας τα κόστη ανταλλαγής με τα επίσημα μέλη και τα συνδεδεμένα στην Ένωση κράτη.¹⁷

Αποφασίζεται ότι θα διατηρηθούν τα εθνικά νομίσματα, ίδιου τύπου και αξίας 1:1, με διαφορετική ονομασία και εθνικά εμβλήματα. Δεν υπήρχαν περιορισμοί στην ποσότητα χρήματος που μπορούσε να κόψει ένα κράτος, αλλά συμφωνήθηκε ότι τα μέλη θα κόβουν μόνο τα νέα «εναρμονισμένα» νομίσματα, τα οποία δύνανται να ανταλλάσσουν μεταξύ των θησαυροφυλακίων τους.¹⁸

Επίσης υιοθετείται δεκαδικό σύστημα, με τα εθνικά νομίσματα να χωρίζονται σε ονομαστικές αξίες 100, 50, 20, 10 και 5 για τα χρυσά νομίσματα και μόνο 5 για τα ασημένια. Η «συναλλαγματική ισοτιμία» των δύο πολύτιμων μετάλλων ορίστηκε σε 0,29 γραμμάρια

¹⁷ Einaudi, L. (2000). *From the franc to the "Europe": the attempted transformation of the Latin Monetary Union into a European Monetary Union, 1865-1873*, Oxford, Blackwell Publishers. Σελίδα 288.

¹⁸ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, *The Journal of Political Economy*, vol.30, σελίδα 104.

χρυσού προς 5 γραμμάρια αργύρου περιεκτικότητας 90%.

Ορίζεται επίσης συμπληρωματικό νόμισμα, με αναλογία μόνο 6 νομισμάτων ανά κάτοικο, που αντιπροσωπευόταν από τα ασημένια κέρματα των 2, 1, 0.50 και 0.20 φράγκων, με μειωμένη περιεκτικότητα σε ασήμι (83,5%), προκειμένου να αποφευχθούν πρακτικές νόθους ανατίμησης, που θα τους παρείχε μεγαλύτερη εικονική αξία από την ονομαστική.

Βάσει των παραπάνω, η Λατινική Νομισματική Ένωση, ως απόπειρα δημιουργίας νομισματικής ζώνης, συχνά υποστηριζόταν ότι *de facto* ήταν μια «ζώνη του φράγκου».

Ήταν η πρώτη πετυχημένη πρωτοβουλία για νομισματική ένωση της Ευρώπης· ετέθη 127 χρόνια πριν η Συνθήκη του Μάαστριχτ καθιερώσει την ολοκλήρωση της ΟΝΕ ως επίσημο ενωτικό στόχο, αλλά απείχε πολύ από το να θεωρηθεί αυθεντική προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης.

Δεν οριζόταν μήτε κοινό δασμολόγιο των μελών έναντι τρίτων μήτε ζώνη ελεύθερου εμπορίου. Επιπλέον, η ΛΝΕ δεν βασιζόταν σε κοινό νόμισμα· κάθε κράτος-μέλος διατηρούσε την ονομασία του νομίσματός του και τα εθνικά αναγνωριστικά του, με κοινό παρονομαστή ωστόσο τις οριζόμενες προδιαγραφές.

Τέλος, δεν υπήρχαν άλλες νομικές δεσμεύσεις για περαιτέρω οικονομική ή πολιτική ολοκλήρωση, ούτε σταθεροποιητικές εγγυήσεις ή υπερεθνικά όργανα.

Αυτή η εγγενής αδυναμία του συστήματος οδήγησε την Ένωση, σε συνδυασμό με εξωγενείς παράγοντες που επηρέασαν τις διακυμάνσεις στις τιμές του αργύρου, σε τροχιά παρακμής.

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΛΝΕ

Λόγω των προαναφερθέντων, που εξαρχής απέτρεπαν την ομαλή δράση της Ένωσης, συμβολή στην δυσλειτουργία της Ένωσης έπαιξαν οι πολιτικές των επιμέρους μελών της. Στο εν λόγω κείμενο θα αναλυθεί η ελληνική περίπτωση.

Ήδη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, μεγάλες ανακαλύψεις χρυσού στην Καλιφόρνια, την Αυστραλία¹⁹ και την σημερινή Νότια Αφρική (πρώτη σε παραγωγή χρυσού από το 1905 μέχρι το 2007, έχοντας εκτοπιστεί από την

¹⁹ Bailey W. και Bae K-H. (2008). *The Latin Monetary Union: Some Evidence on Europe's Failed Common Currency*, Korea University and Cornell University. Σελίδα 4.

Κίνα²⁰) ανατίμησαν τον άργυρο σε σχέση με τον χρυσό, οδηγώντας ορισμένα κράτη (όπως η Ελλάδα, αλλά και η Ιταλία και τα τότε Παπικά Κράτη) στο να λιώνουν τα αποθεματικά τους και να τα χωρίζουν σε επιμέρους κέρματα μικρότερης περιεκτικότητας σε ασήμι, που στην συνέχεια υπερχείλιζαν άλλα κράτη με στόχο την ταχύτατη ανάπτυξη της προσφοράς χρήματος για δημιουργία κερδοσκοπικού κέρδους.

Λόγω αυτού, τα μέλη της ΛΝΕ ήταν εξαιρετικά διστακτικά στο να αποδεχτούν την Ελλάδα ως επίσημο μέλος. Επίσης, η Ελλάδα επί Κουμουνδούρου είχε ανίσχυρο νόμισμα και υποβαθμισμένη χρηματαγορά και θεωρείτο αναξιόπιστος εταίρος, με πρόσφατες αναταραχές (λ.χ. την ανατροπή του Όθωνα το 1864 και την επιβολή βασιλευόμενης δημοκρατίας) και με πολύ διεφθαρμένο σύστημα.²¹ Εν τέλει η επέκταση της ΛΝΕ στο να συμπεριλάβει την Ελλάδα δεν θεωρήθηκε παρά μια έκφραση των γαλλικών ηγεμονικών συμφερόντων.

Για να καμφθούν οι ενδοιασμοί, αλλά και να αποφευχθεί υπερχείλιση, η Ελλάδα συμφώνησε ότι οι νέες δραχμές θα κόβονταν στο Νομισματοκοπείο στο Παρίσι, και θα αποστέλλονταν από εκεί στην Ελλάδα, ως ασφαλιστική δικλείδα. Εντούτοις, εντοπίστηκε κυκλοφορία συμπληρωματικών αργυρών δραχμών, εκτός

²⁰ Mandaro, L. (2008). *China pushes to top as the world's largest gold miners*, Market Watch

²¹ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, *The Journal of Political Economy*, vol.30, σελίδα 105.

προδιαγραφών, στην Γαλλία εβδομάδες μετά την έναρξη λειτουργίας της Σύμβασης.²²

Ως προς τα κίνητρα, η Ελλάδα έκρινε ότι είσοδος της στη ΛΝΕ θα την βελτίωνε σημαντικά στη διεθνή κοινότητα. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις είχαν την εντύπωση πως θα λύνονταν τα νομισματικά προβλήματα με την είσοδο στη ΛΝΕ διότι δεν θα υπήρχε σπανιότητα χρήματος, η σύνδεση της δραχμής με το γαλλικό φράγκο σε σταθερή τιμή θα μετρίαζε τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις και θα αποκτούσε πρόσβαση στη διεθνή χρηματαγορά.

Παράπλευρα, επεδίωκαν να τονώσουν τις διμερείς σχέσεις με την Γαλλία για εξασφάλιση γαλλικής στήριξης κατά των Οθωμανών στην Κρήτη, σε μια περίοδο που οι Κρήτες επαναστατούσαν με στόχο την ένωση με την Ελλάδα.²³ Οι εν λόγω αναταραχές και οι ανεπαρκείς εκδόσεις της δραχμής ανέβαλαν την εφαρμογή του συστήματος της ΛΝΕ. Αργότερα, ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897 οδήγησε σε μία δυσκολότερη κατάσταση που ως αποτέλεσμα είχε την μονιμότερη αναστολή της μετατρεψιμότητας της δραχμής.

²² Bailey W. και Bae K-H. (2008). *The Latin Monetary Union: Some Evidence on Europe's Failed Common Currency*, Korea University and Cornell University. Σελίδα 6.

²³ Einaudi, L. (2000), *From the franc to the 'Europe': the attempted transformation of the Latin Monetary Union into a European Monetary Union, 1865-1873*, Oxford, Blackwell Publishers. Σελίδα 288.

Μετά από αλλεπάλληλες νοθεύσεις κοινών νομισμάτων από διαδοχικές κυβερνήσεις, για την κάλυψη οικονομικών προβλημάτων από το 1893, αποφασίζεται η εκδίωξη της Ελλάδας το 1908, με επανένταξή της ωστόσο το 1910 πάλι, επί Βενιζέλου.²⁴

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΛΥΣΗ

Σημαντικός παράγων αποτροπής αναγόρευσης της ΛΝΕ σε οικουμενική νομισματική ένωση ήταν η αδιαφορία της Βρετανίας και της Πρωσίας (μετέπειτα Γερμανίας) για το εγχείρημα, που απέτρεψαν πολλές Ευρωπαϊκές χώρες να το τηρήσουν και αντί αυτού υιοθέτησαν κανόνα χρυσού.

Επίσης, η ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων αργύρου στην Νεβάδα των ΗΠΑ, οδήγησε σε συνδυασμό με την απαγκίστρωση των ΗΠΑ από το ασήμι, σε νέα υπερχείλιση της ευρωπαϊκής χρηματαγοράς σε ασημένια νομίσματα και υποτίμηση αυτών.

²⁴ Γκόκας, Π. (2016). Όταν η Ελλάδα εκδιώχθηκε από την Νομισματική Ένωση, Huffpost

Η μεγαλύτερη αποτυχία για την ΛΝΕ ήταν η προσέγγιση Γαλλίας και Αυστροουγγαρίας, η οποία απαρνήθηκε τον διμεταλλισμό και δεν εντάχθηκε στην Ένωση. Το 1867 υπογράφει με την Γαλλία σύμβαση με την οποία συμφωνείται να ανταλλάξουν οι δύο χώρες χρυσά νομίσματα στα θησαυροφυλάκια τους και η Αυστροουγγαρία να κόψει ορισμένα από τα χρυσά νομίσματά της κατά το γαλλικό πρότυπο, με 4 και 8 φλορίνια να αντιστοιχούν σε 10 και 20 γαλλικά φράγκα. Εντούτοις, η Αυστροουγγαρία αποσυνδέθηκε πλήρως από το ασήμι το 1892, όταν στην θέση των ασημένιων και χρυσών φλορινιών υιοθετεί την αυστριακή κορώνα, σε μορφή χρυσών νομισμάτων και χάρτινου χρήματος, υιοθετώντας επίσημα τον κανόνα του χρυσού.²⁵

Όμως, σημείο καμπής αποτελεί η εγκατάλειψη από την ενοποιημένη πλέον Γερμανία του διμεταλλισμού μετά τον Γαλλοπρωσικό Πόλεμο (1870-1871), έχοντας εξασφαλίσει πρώτα τεράστια χρηματική εγγύηση από την Γαλλία σε χρυσό. Η ταπεινωτική ήττα της Γαλλίας, και η νομισματική (εκτός άλλων) ενοποίηση των γερμανικών κρατιδίων θα οδηγήσει πολλά κράτη στο να εγκαταλείψουν τόσο τον διμεταλλισμό όσο και το δεκαδικό σύστημα.²⁶ Παράλληλα, ανάγκασε την Γαλλία

²⁵ Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδα 83.

²⁶ Willis, H. (1901). *A History of the Latin Monetary Union*. Chicago, the University of Chicago Press. Σελίδες 108 – 113.

να τυπώσει μη μετατρέψιμο χάρτινο χρήμα, λόγω των τεράστιων χρηματοοικονομικών απωλειών.²⁷

Στο εξής, η ιστορία της ΛΝΕ χαρακτηριζόταν από έναν κύκλο προσπαθειών περιορισμού των κερδοσκοπικών ροών συμπληρωματικών νομισμάτων και εμμονής της Γαλλίας στην συντήρηση ενός διμεταλλικού καθεστώτος, που έδειχνε να φθίνει ολοένα και περισσότερο.

Πράγματι, το 1878 απαγορεύεται η κυκλοφορία των ασημένιων νομισμάτων ονομαστικής αξίας 5 (με άργυρο περιεκτικότητας 90%) και αρχίζει και υιοθετείται σταδιακά, σε παγκόσμιο επίπεδο, ένας κανόνας χρυσού, που και αυτός στην συνέχεια εκφυλίζεται, με αχαλίνωτη τύπωση χάρτινου χρήματος για χρηματοδότηση πολεμικών εξοπλισμών κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.²⁸

De facto, η Ένωση ήταν καταδικασμένο εγχείρημα από την ίδρυσή της. Αδρανοποιήθηκε όμως με τον «Μεγάλο Πόλεμο» και de jure έληξε το 1927.

²⁷ Bailey W. και Bae K-H. (2008). *The Latin Monetary Union: Some Evidence on Europe's Failed Common Currency*, Korea University and Cornell University. Σελίδα 12.

²⁸ Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself?: Lessons from the Latin Monetary Union for the European Monetary Union*, *The Journal of Political Economy*, vol.30, σελίδες 107-109.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, η Λατινική Νομισματική Ένωση απέτυχε να δράσει ως παγκόσμιο ή έστω περιφερειακό νομισματικό σύστημα, αλλά και να οδηγήσει σε στενότερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Το προβληματικό περιβάλλον για τον διμεταλλισμό, οι πολιτικές των μελών του, αλλά προπαντός, οι διεθνείς εξελίξεις είναι που την οδήγησαν σε παρακαταθήκη. Δεν υπήρχαν επαρκείς ασφαλιστικές δικλείδες ή υπερεθνικό όργανο για συντονισμό πολιτικών των μελών της. Στην καλύτερη, έδρασε ως προτιμησιακή εμπορική συμφωνία, εξαρτώμενη από την πρωτοκαθεδρία της Γαλλίας έναντι των «διστακτικά διμεταλλιστών» εταίρων της.

Εντούτοις, ήταν πραγματικά πρωτοποριακή. Περίπου έναν αιώνα πριν την γέννηση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ευρωπαϊκά κράτη συνδιαλέγονται για να λύσουν φλέγοντα και πολύ σοβαρά προβλήματά τους, τόσο οικονομικά, όσο και πολιτικά, έστω και μέσω διακρατικής συνεργασίας.

Υπό αυτή την έννοια, η Λατινική Νομισματική Ένωση είναι ένας αυθεντικός πρόδρομος τόσο του ενιαίου νομισματικού συστήματος όπως προβλέπεται από την Συνθήκη του Μάαστριχτ, όσο και των οραμάτων ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης επί Μεσοπολέμου και της μεταπολεμικής περιόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

1. Davies, G. (2002). *A History of Money: From Ancient Times to the Present Day*, Cardiff, University of Wales Press.
2. Willis, H. (1901). *History of the Latin Monetary Union*, Chicago, University of Chicago Press.
3. Παπάζογλου, Χ. (2014). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική*, Αθήνα, Εκδόσεις Τσότρα.
4. Χατζηβασιλείου, Ε. (2001). *Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη.

Περιοδικά

1. Einaudi, L. (2000). *From the franc to the 'Europe': the attempted transformation of the Latin Monetary Union into a European Monetary Union, 1865-1873*, *Economic History Review*, vol.53
2. Fendel R. και Maurer D. (2015). *Does European History Repeat Itself? : Lessons from the Latin Monetary Union*, *The Journal of Political Economy*, vol.30
3. Friedman, M. (1990). *The Crime of 1873*, *The Journal of Political Economy*, vol.98
4. Redish, A. (1990). *The Evolution of the Gold Standard in England*, *The Journal of Economic History*, vol.50

Άρθρα

1. Bailey W. και Bae K-H. (2008). *The Latin Monetary Union: Some Evidence on Europe's Failed Common Currency*, Korea University and Cornell University
2. Mandaro, L. (2008). *China pushes to top as world's largest gold miners*, Market Watch. Πάρθηκε 15 Ιανουαρίου 2018 από <https://www.marketwatch.com/story/china-now-worlds-largest-gold-producer-foreign-miners-at-door>
3. Γκόκας, Π. (2016), *Όταν η Ελλάδα εκδιώχθηκε από την Νομισματική Ένωση*, Huffpost. Πάρθηκε 19 Ιανουαρίου 2018, από http://www.huffingtonpost.gr/periklis-gogas/_7067_b_11603592.html
4. Μπρεγιάννη, Α. «*Νόμισμα και Νομισματικές κρίσεις στην Ελλάδα. Από τον Καποδίστρια στον Όθωνα 1828-1866*», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.
5. *A Point of View: Making friends the shared currency way*, BBC (2002).